

MEDPREDMETNO POVEZOVANJE GLASBENE UMETNOSTI IN DRUŽBOSLOVJA S PRISTOPOM

» ORFF-SCHULWERK« / Mojca Debeljak, prof. mag. poučevanja na razredni stopnji, / OŠ dr. Franceta Prešerna, Ribnica.

Medpredmetno povezovanje glasbene umetnosti in družboslovja je v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovnih šol dokaj pogosto, a velikokrat pomanjkljivo in premalo poglobljeno. V pomoč pri doseganju celostnega medpredmetnega povezovanja nam je lahko celostni glasbeno-gibalni pristop »Orff-Schulwerk«. Ta se namreč v svoji izhodiščni ideji z obema predmetnima področjema močno prepleta in ravno izhajanje iz njihovih skupnih značilnosti lahko s kontinuiranim delom izboljša kakovost medpredmetnega poučevanja.

Konkretni primeri v prispevku lahko učiteljem pomagajo osvetliti podobo »Orff-Schulwerk-a« in jih opogumijo za izvajanje tovrstnega načina dela v sklopu medpredmetnega povezovanja ali zgolj glasbenega poučevanja.

KAJ JE »ORFF-SCHULWERK«?

»Orff-Schulwerk« (od tu dalje »OSW«) je glasbeno-gibalni pristop, ki ga je zasnoval Carl Orff ob pomoči Gunild Keetman. Koncept pristopa je zapisan v zbirki petih knjig z naslovom Glasba za otroke (nem. Musik für Kinder) s partiturami za lastna in orffova glasbila, glasove, kljunaste flavte, godala, tudi kitaro ter ljudska in improvizirana glasbila. Omenjeni notni zapisi so žal velikokrat razumljeni napačno, zgolj v smislu »igranja po notah«, pa vendar glasba po »OSW-u« v popolnosti zaživi šele takrat, ko si posameznik sam interpretira notne zapise in mu le-ti predstavljajo zgolj izhodišče za improvizacijo (K. Zalar 2014).

Ideja »OSW-a« je v svoji kali zelo preprosta, saj teži k notranjemu, naravnemu in prvinskemu čutenju ter izražanju glasbe, po drugi strani pa je to »pojem za celovito glasbeno vzgojo, ki neločljivo povezuje petje (govor), ples (gibanje), igro na posebne (orffove) inštrumente in ustvarjanje (improvizacijo).« (K. Zalar 2004, str. 62.). Kljub svoji preprostosti pravzaprav govorimo o zahtevni disciplini, ki izhaja iz otroka, o modernem glasbenem delu, ki je včasih preveč poenostavljeno, o multiaktivnem in večstranskem pristopu ter živem organizmu, ki se spreminja skozi čas in prostor. Je »lažje občuten kot razumljen«. (P. Brdnik Juhart 2012, str. 34). In ravno to ga dela tako zelo izkustvenega.

SPOZNAVANJE OKOLJA	IDEJA »OSW«	GLASBENA UMETNOST
Nadaljevanje in usmerjanje SPONTANEGA otroškega raziskovanja sveta	Otroška SPONTANOST in IMPROVIZACIJA	IMPROVIZACIJA → USTVARJALNOST

Preglednica 1: Primerjava vzporednih, temeljnih pojmov področij spoznavanja okolja, glasbene umetnosti in ideje »Orff-Schulwerk«

DRUŽBOSLOVJE (predmet družba)	IDEJA »OSW«
Posameznik	Človek
Družba	Skupina
Naravno okolje	Prvinskost, elementarnost, nprav

Preglednica 2: Primerjava vzporednih temeljnih pojmov predmeta družba in ideje »Orff-Schulwerk«

ČEMU MEDPREDMETNO POVEZOVANJE GLASBENE UMETNOSTI IN DRUŽBOSLOVJA IN ČEMU RAVNO S PRISTOPOM ORFF-SCHULWERK«?

Spoznavanje okolja in glasbena vzgoja sta ena najpogostejših kombinacij medpredmetnega povezovanja (T. Hodnik Čadež in T. Filipčič 2005), pa vendar se nam poraja vprašanje, kako to medpredmetno povezovanje dejansko izvesti čim bolj smiselno. Kot dober predpogoj izpostavljam izhajanje iz vsega, kar je vključenim področjem skupno.

Predmet spoznavanje okolja je v učnem načrtu opredeljen kot nadaljevanje in usmerjanje spontanega otroškega raziskovanja sveta (Učni načrt za spoznavanje okolja 2011). Iz otroške spontanosti je pri stvaritvi »OSW-a« izhajal tudi Carl Orff. Pozneje jo je pretvoril v improvizacijo, ta pa je bistvena za razvijanje glasbene ustvarjalnosti.

Medpredmetne dejavnosti glasbene umetnosti, družboslovja in pristopa »OSW« naj torej temeljijo na spontanosti, raziskovanju in improvizaciji, saj je to tisto, kar vsa tri področja povezuje.

Kako pa je z medpredmetnim povezovanjem v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju? Predmet družba je v učnem načrtu opredeljen kot spoznavanje razmerja med posameznikom, družbo in naravnim okoljem (Učni načrt za družbo 2011). Ravno preplet teh elementov je hkrati bistvo ideje »OSW«. Zakaj? Glasba v »OSW-u« se nikoli ne začne s pravilno zaigrano noto ali točno odpetim tonom, pač pa z naravnim okoljem in človekom. Z naravnim okoljem v smislu naravnega, prvinskega čutenja sebe, drugih in glasbe ter s posameznikom – človekom, ki improvizira. »OSW« vedno poteka v sklopu praktičnega skupinskega dela, pri čemer je hkrati podprt

individualizem (E. M. Roche Marques 2001).

Carl Orff je v ideji o prvinski in naravni glasbi, izhajal iz ljudskega izročila, zato je ljudsko izročilo zagotovo vsebina, ki se v sklopu medpredmetnega povezovanja s pristopom »OSW« dobro obnese. Glede na ujemanje razmerij med posameznikom, družbo in naravnim okoljem lahko v medpredmetno povezovanje glasbene umetnosti in družboslovja s pristopom »OSW« vključujemo pravzaprav vse učne vsebine, ki kakorkoli vključujejo odnos med človekom in naravo ter odnose med ljudmi.

PRIMER DOBRE PRAKSE

1. UČNA TEMA

Izbira teme je pri medpredmetnem povezovanju z glasbeno umetnostjo izjemno pomembna. Kot smo že omenili, je ena izmed tem, ki dobro povezuje področja glasbene umetnosti, družboslovja in »OSW-a«, zagotovo ljudsko izročilo.

Izbrana tema: Ljudsko izročilo – mlinarstvo¹

2. UČNI CILJI, KI JIH ŽELIMO DOSEČI S PRISTOPOM »OSW«

Procesni medpredmetni učni cilji:

- Učenec z upoštevanjem svobode glasbenega izražanja ustvarjalca in prejemnika razvija sodelovanje, strpnost in spoštljiv medosebni odnos.
- Učenec z elementarnostjo² glasbenih dejavnosti razvija ustvarjalni pristop do izražanja kulturnega, estetskega in etičnega.
- Učenec z izkustvenim spoznavanjem kulturne glasbene dediščine spoznava in bogati kulturo lastnega naroda ter gradi zavedanje o pripadnosti svoji kulturi.

¹ Mlinarstvo je ena izmed najstarejših in včasih najpomembnejših obrti na Slovenskem, torej velja za pomemben element slovenskega ljudskega izročila.

² S prepletom najrazličnejših glasbenih elementov.

LEJSARJOV MALEN

Notranjska ljudska iz Blok

1. Je Lej - sar - jov ma - len, pa mie - le po - ma - lem, ka -
 2. Če vo - da pr - de - re, pa ma - len po - de - re, ka -
 3. Pa Lej - sar - ca pra - vi, pa ma - len po - pra - vi, ka -
 4. Če pri - de pa su - ša, pa ma - len po - slu - ša, ka -

1. di - ja, ka - de - ja, ka - di - ja, ka - don.
 2. di - ja, ka - de - ja, ka - di - ja, ka - don.
 3. di - ja, ka - de - ja, ka - di - ja, ka - don.
 4. di - ja, ka - de - ja, ka - di - ja, ka - don.

Notranjsko narečje
 malen — mlin
 miele — melje

Slika 1: Notni zapis pesmi Lejsarjev malen (vir: Pesek, A. (2003). Glasba 5. Priročnik za učitelje glasbe v 5. razredu 9-letne osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.)

Vsebinski učni cilji družboslovja:

- Učenec spozna mlinarstvo kot gospodarsko dejavnost in kulturno dediščino domačega kraja.
- Učenec spozna vidike mlinarskega življenja v preteklosti (prehrana, delo).
- Učenec razume smisel povezovanja v (mlinarsko) družino.
- Učenec zna povezati vremenske pojave s spremembami v naravi in razume njihove posledice v mlinarstvu.

Vsebinski učni cilji glasbene umetnosti:

- Učenec raziskuje zvočne zmožnosti lastnega glasu in telesa ter načine igranja na zvočila in glasbila.
- Učenec se ob petju, ritmični izreki in/ali poslušanju glasbe giblje in pleše.
- Učenec ustvarja spremljave in zvočne slike. Oblikuje lastne glasbene zamisli: dopolnjuje ritmične in melodične vzorce ter glasbena vprašanja in odgovore, melodije na dano besedilo in obratno.

3. IZHODIŠČNO BESEDILO

Za osnovo glasbenega ustvarjanja v povezavi z družboslovjem lahko izbereмо besedilo ljudskih pesmi, izštevank, pripovedi, rekov ali pregovorov. Besedilo mora biti napisano konkretno,

realno in smiselno glede na izbrano temo. Dobro je, da z malo besedami pove veliko, in če je le možno, naj že samo po sebi nakaže povezavo z izbranimi učnimi cilji družboslovja.

Izbrano besedilo: slovenska ljudska pesem Lejsarjev malen

Prva kitica pesmi predstavi mlin in njegovo glavno funkcijo (ta se vrti in melje). Druga in četrta kitica predstavljata osnovo za kar dve povezavi vremenskih pojavov s spremembami v naravi in njihovimi posledicami v mlinarstvu; ob dežju se pritok vode poveča, kar lahko povzroči, da se mlin pokvari. Če se več ne vrti, tudi moko ne more zmleti, družina ostane brez kruha in tudi zaslužka v primeru, če moko namenja prodaji. Podobne posledice nam besedilo nakaže v zadnji kitici: Če pride pa suša, pa malen posluša (mlin se ne vrti, ker ni vode, ki bi ga poganjala). Tretja kitica predstavlja mlinarstvo z vidika dela mlinarske družine (popravljanje mlinov kot del takratnega vsakdana). Učenci lahko sklepajo, koga je lejsarca pozvala k popravilu mlina, sklepajo po drugih družinskih članih in spoznavajo smisel povezovanja v mlinarske družine. Besedilo pesmi že na prvi pogled ponuja dobre zvočne učinke (*kadija, kadeja, kadija, kadon*), kar pripomore k bolj izkustvenemu dožemanju vrtenja mlina. Izpostaviti

je treba tudi metriko pesmi, ki nas že sama po sebi spodbuja k doživljanju ritmičnosti; vrtenje mlina, pretakanje vode, cikličnost ...

4. UPORABA REKvizITOV, SLIKOVNEGA GRADIVA IN PRIPOMOČKOV

V pristopu »OSW« je nadvse dobrodošla uporaba raznih pripomočkov, rekvizitov, slikovnega gradiva ter improviziranih glasbil in ravno slednja naj bodo, če se le da, v povezavi z izbrano družboslovno tematiko.

Izbrani rekviziti in improvizirana glasbila za temo mlinarstvo: bela in rjava rjuha/koprena/šal, predpasnik, klobuk, prodni kamni, improvizirane ropotuljice, napolnjene z različnimi žiti, lesen kuhinjski pribor. Bela ali svetlo modra rjuha naj predstavlja vodo, rjuha zemeljskih barv pa sušo. Predpasnik bo namenjen *lejsarci*, klobuk mlinarju. Prodni kamni že sami po sebi spominjajo na potok ali reko. Uporabimo jih kot improvizirana glasbila, saj z njimi ustvarjamo zvok, podoben pretakanju vode. Ropotuljice lahko dobro ponazarjajo klopotanje mlina, dež ali mletje žit, odvisno od načina igranja. Mogoče bodo učenci med dejavnostjo že sami ugotovili, da se v ropotuljicah skriva žito, ki so ga včasih v mlinih mleli v moko.

5. OKVIRNI POTEK UČNE URE – DEJAVNOSTI »OSW«

Čeprav »OSW« slovi po svoji improvizaciji, se moramo kot učitelji ali izvajalci pristopa nanj dobro pripraviti. Dobro je tudi, da si zastavimo neki končni glasbeni izdelek, ki nam in učencem predstavlja izziv. Hkrati je to tudi naš glasbeni cilj.

Zastavljen končni glasbeni izdelek: Mini teater z medigrami

Združevanje govora-petja, gibanja-pleasa, igranja na glasbila itd. se na prvi

pogled zdi zahtevno tako za učitelja kot za učence. Od učencev nikakor ne moremo pričakovati, da se bodo naenkrat gibali, hkrati ritmično igrali na glasbila, zraven smiselno prepevali in ob vsem tem dosegali še učne cilje družboslovja. Glasbene dejavnosti načrtujemo sistematično, od enostavnih elementov k zahtevnejšim. Po mnenju Carla Orffa je učinkovit uvod v dejavnosti lahko preprosta igra. Pa vendar je pri nadaljnji izvedbi dejavnosti treba paziti na t. i. »flow« (slov. tok) učne ure – glasbene dejavnosti naj se nadgrajujejo tako, da prehajanja med njimi skoraj ni čutiti. Pri tem je bistvenega pomena izogibanje raznim besednim »nagovorom« in navodilom za učence, kot npr.: »Stopimo v krog«, »Danes se bomo naučili pesmico ...«, »Zapela vam bom ..., vi pa boste ...« ipd. Zagotovo bodo bolj učinkovita dejanja, gibi, kretnje in obrazna mimika. Učence lahko v krog povabimo z roko in z nasmehom, hkrati pa jim pokimamo. Če naših neverbalnih sporočil ne razumejo, jim pokimajmo še enkrat, tokrat bolj očitno. Povabilo lahko uglasbimo in učence v krog povabimo z glasbenim vprašanjem, dopolnjevanjem, rimo ... Pogovor prihranimo za zaključek učne ure ali sklopa. Iz njega namreč lahko na koncu dejansko preverimo, ali je do učnega transferja prišlo ter v kolikšni meri.

Potek glasbenih dejavnosti po korakih:

	GLASBENO-GIBALNE DEJAVNOSTI
LJUDSKA IGRA	<p>Otroška igra v mlinu: Vozički za vrečke (ljudsko: žaklje): Učencem povemo, da so se v mlinu včasih otroci igrali z vozičkom za žaklje. Nekoga so vpregli v voziček, drugi pa je stal na njem. Učenci se postavijo v pare, vsak si vzame že vnaprej pripravljene blazinice za sedenje na tleh (lahko tudi preprost časopisni papir ali karton). Nanj se usede, drugi pa ga za roke vozi naokrog (voziček drsi po tleh).</p> <p>Učence navežemo na dejavnosti: »Vozičke smo odpeljali, moko v žakljih prodali, zdaj pa bomo mlin pognali! »</p>
1. KITICA: Je lejsarjov mal´n, pa miele po mal´m kadija, kadeja, kadija, kadon.	Postavimo se v krog in se primemo za roke. Hodimo v krogu (ponazarjamo vrteči se mlin). Učencem lahko ritmično prišepnemo npr.: »Naj mlin se vrtili« ali jih pustimo, da sami ugotavljajo, kaj ponazarjamo z našim gibanjem. Med hojo v krogu učitelj ritmično in interpretativno pripoveduje 1. kitico. Učence spodbudi, da vsakič ponovijo pripev: <i>kadija, kadeja, kadija, kadon</i> . Kitico lahko ponovimo dvakrat.
MEDIGRA	<p>Uprizarjanje vrtenja mlina in pretakanja vode: Krog se še vedno vrtili, med vrtenjem tleskamo z usti in s prsti (zvočni učinek vrtenja mlina in pretakanja vode). Nadgradnja: Po istih ritmičnih igramo s kamenčki (kamen ob kamen).</p>
2. KITICA Če voda prdere, pa mal´n podere, kadija, kadeja, kadija, kadon.	Učenci z medigro nadaljujejo, učitelj ob glasbeni podlagi medigre preide na ritmično pripovedovanje 2. kitice. Stopi v sredino kroga. Z belo ali modro kopreno/rjuho/šalom vihti po vrtečem se krogu in »podre« učence na tla (ponazarjanje vode, ki podre mlin). Če se nam zdi, da učenci ne dojamajo, zakaj smo se usedli, ponovimo bistvo: »Če voda prdere, pa mal´n podere.« ali pa jih kar vprašamo: »Če voda prdere ...?« In odgovorijo: »... Pa mal´n podere.«
MEDIGRA	<p>Uprizarjanje nevihte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tleskamo s prsti, počasi vstajamo. - Tleskamo s prsti + tleskamo z usti. - Tleskamo z usti + udarjamo z rokami po stegnih (vedno hitreje in glasneje). - Med igranjem se pričnemo prosto gibati po celem prostoru, gibamo se vedno hitreje in bolj burno, lahko tečemo, skačemo, se vrtimo, na lastna glasbila igramo vedno glasneje, stanje je podobno kaosu. - Dodamo še glasne udarce z nogami ob tla (grmenje) in hkrati z usti ustvarjamo zvočne učinke vetra in piskajoče burje: »Šššššš«, »Fuuuufuuu« - Nevihto »umirimo« na tak način, kot smo jo ustvarili (postopoma pojenjamo). <p>Nadgradnja: lastna glasbila lahko zamenjamo z improviziranimi (ropotuljice, kamenčki ...).</p> <p>Glasbene rime/dopolnjevanja/vprašanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učence pomirimo in jih tiho ritmično vprašamo: »Kaj se zgodi, če nevihta grozi?« - Primeri odgovorov/glasbenih rim: »Glasno grmi/voda drvi/se mlin ne vrtili.« - Nadaljujemo: »In kaj se zgodi, če se mlin ne vrtili?« - »Če se mlin ne vrtili, nam zrn ne zdrobi.« - Nadaljujemo: »Kaj pa sledi, če nam zrn ne zdrobi?« - »Moke več ni./Kruha več ni./Družina denarja več ne dobi./ In lačni so vsi ...« ipd. <p>Če učencem ritmične rime predstavljajo težavo, pa kljub vsemu pravilno odgovorijo, povzamemo njihove odgovore z rimami (primeri zgoraj). Ščasoma bodo pridobili občutek za rime.</p>
3. KITICA Pa lejsarca pravi, pa mal´n popravi, kadija, kadeja, kadija, kadon.	Učitelj si nadene predpasnik in ob pripovedovanju besedila 4. kitice žuga s prstom. Učenci ponovijo pripev <i>kadija, kadeja, kadija, kadon</i> in žugajo s prsti. Kitico ponovimo, tokrat učitelj preda predpasnik in kuhalnico izbrani deklici, ki predstavlja Lejsarco.
MEDIGRA	<p>Spontano in improvizirano igramo na improvizirana glasbila, kot so lesene žlice, pralnik, metle, grablje, leseni krožniki. Pri tem je dobro, da imajo učenci za podlago nek vodilni ritem – tega lahko igra učitelj na najglasnejše glasbilo (npr. pralnik). V pomoč pri ritmičnih so nam lahko notni zapisi iz knjig Musik für Kinder ali pa si ritmične vzorce izmislimo sami.</p> <p>Igra vlog: člani mlinarske družine Deklico (lejsarco) spodbudimo, da izbere mlinarja (enega dečka). Temu damo klobuk na glavo. Ta dva zaigrata prizor, ko se mlinar vrne domov (kaj mu pravi lejsarca, kako mlinar popravlja mlin, kdo mu pri tem pomaga, kaj sledi, ko je mlin popravljen ...)</p>
4. KITICA Če pride pa suša, pa mal´n posluša, kadija, kadeja, kadija, kadon.	Med pripovedovanjem 4. kitice zopet stopimo v krog in se vrtimo. S kopreno zemeljskih barv (ta ponazarja sušo) učitelj prekrije kopreno modre barve na sredini kroga (ta je ponazarjala vodo). Učence spodbudimo, da roke približamo ušesom, kot da poslušamo. Kopreno zemeljskih barv učitelj poda enemu izmed učencev, da uprizori sušo.
MEDIGRA	<p>Uprizarjanje suše: Spontano se gibamo po prostoru in ustvarjamo zvoke suše, vetra: »sss, ššš. fiiuuu, uuuuuuuuuuu.« Učence pomirimo z vedno tišjimi zvoki, počasi se posedemo na tla in potihnemo.</p>

Do končnega mini teatra pridemo tako, da celotno zgodbo ponovimo (večkrat ali v več urah) in jo nadgradimo:

- Iz ritmične izgovarjave preidemo na petje. Pri petju naj bodo učenci postopoma samostojni.
- Igranje na lastna glasbila »prene-remo« na improvizirana glasbila in pozneje na orffova.
- Medigre lahko dodelamo v igro po notnih zapisih (naših lastnih ali že obstoječih), ki jih priredimo po svoje oziroma glede na naše sposobnosti in sposobnosti učencev. Kot medigro lahko izvajamo že znano pesem ob gibanju (npr. Ob bistrem potoku je mlin).

Kratek premor, izražanje doživetij in pogovor.

6. SKLEP

Tako za učitelja kot za učence je učenje »OSW-a« in učenje z »OSW-om« proces. Čeprav je velika verjetnost, da v začetku ne bo prihajalo do zelenega učnega transferja in učenci ne bodo dosegali vseh zastavljenih vsebinskih učnih ciljev, se v ozadju vztrajno dosegajo procesna, uporabna znanja in ravno ta so tista, ki omogočajo dober prenos na življenjske situacije in oblikujejo osebnost posameznika. Najverjetneje se ravno s tem najbolj uresničuje Orffova osrednja pedagoška misel, ki ideje »OSW« ne pojmuje le kot glasbeno-gibalno vzgojo, pač pa »vzgojo za človeka«. »OSW« zahteva učitelja, ki se v razredu prepusti toku dogajanja in učence usmerja z zavedanjem, da pravzaprav oni usmerjajo njega. Sadovi »OSW-a« zorijo počasi, a vztrajno, uživa pa jih lahko vsak, ne glede na glasbene izkušnje, znanje ali sposobnosti. Naj petje z učenci ne bo statično. Velikokrat otroci sami pričnejo s spremljanjem – udarjajo s prsti po

mizi, se zavrtijo ali ploskajo. Izkoristite priložnost, ki vam jo ponujajo in zaploskajte z njimi, čeprav tega vaša učna priprava ne predvideva. Dovolite, da vam improvizacijo omogočajo učenci. Spremljajte petje s prsti, rokami, nogami in ne pozabite na glas – mrmrajte, vzkliknite, šepetajte. Če vam igranje po lastnem telesu postane dolgočasno, vzemite škatlo in udarjajte po njej. Pihajte v tulce iz papirja, zašumite s plastičnimi vrečkami. Raziskujte, poslušajte, improvizirajte, začutite – sebe, zvok, ritem in glasbo, predvsem pa drug drugega. To je namreč »OSW« – je »lažje občuten, kot razumljen.« (P. Brdnik Juhart 2012, str. 34)

viri in literatura

- Hodnik Čadež, T., in Filipčič, T. (2005). Medpredmetno povezovanje v prvem razredu osnovne šole. *Pedagoška obzorja*, 20 (2–4), 3–15.
- Juhart Brdnik, P. (2012). Orff Schulwerk: način življenja v glasbeni učilnici, 32–48.
- Pesek, A. (2003). Glasba 5. Priročnik za učitelje glasbe v 5. razredu 9-letne

osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga

Roche Marquez, E. M. (2001). Einige Gedanken über die soziale Dimension des Orff-Schulwerks. *Orff-Schulwerk Informationen*, 65, 13–16.

Učni načrt za družbo (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf, 7. 6. 2017

Učni načrt za spoznavanje okolja (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf, 7. 6. 2017

Zalar, K. (2004) Slovenska ljudska glasba v povezavi z idejo »Orff-Schulwerk«. *Glasba v šoli in vrtcu*. 9 (2), 62–69.

Zalar, K. (2014). Narativne in dialoške razsežnosti »Orff-Schulwerka«. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.